

LIBER QUINTVS

Opusculorum moralium, seu Consiliorum, circa ieiunium, & obseruationem Festorum.

CAPVT I.

Circa ieiunium.

SVMMARIVM.

- DVB.1. An ieiunium sit in precepto.
- 2. Quos obliget preceptum ieiunij, scilicet an pueros.
- 3. An consuetudo laicorum, vel populi obliget Clericos, & Religiosos circa abstinentias, & ieiunia.
- 4. An senectus excuset à precepto ieiunij.
- 5. An dispensatio excuset à ieiunio, & cuius debet esse dispensatio, & an necessario requiratur causa, vt talis dispensatio excuset.
- 6. Quae sint causae sufficientes ad dispensandum in ieiunio, & est carnis, & lacticiorum.
- 7. An labor corporalis excuset à ieiunio.
- 8. An nolentes conducere operarios in die ieiunij, nisi cum pacto quod non ieiunent, peccent.
- 9. An peccent patresfamilias compellendo famulos in die ieiunij ad laborem incompatibilem cum ieiunio, quando commode potest differri in alium diem.
- 10. An imbecillitas excusetur à ieiunio.
- 11. An peregrinatio causa deuitationis facta. Item an sentire fortiores carnis tentationes, & se ad luxuriam procliuiorem, excuset à ieiunio.
- 12. An sumentes disciplinam publicam in die Iouis sancti, si videant quod ex tali labore non poterunt ieiunare, excusetur à peccato.
- 13. An propter maius bonum excusetur quis à ieiunio, vt quando quis incumbit sanctioribus operibus, vt predicationi, auditioni confessionum, lectioni publicae, quibus non potest incumbere simul ieiunando.
- 14. An infirmitas excuset à ieiunio.
- 15. An paupertas excuset à ieiunio.
- 16. An carnes, & venditas cibaria in die ieiunij, quos sicut solutos ieiunium peccent. Item an immitentes alios ad comedandum in die ieiunij peccent.
- 17. An peccent patresfamilias ministrantes canam famulis, & filiis suis nolentibus sine causa ieiunare.
- 18. Qui dies sint ieiunij.
- 19. An iure interdicitur in tota Quadragesima etiam in Dominicis eius, edere oua, & lacticia.
- 20. An in religio ieiunij extra Quadragesimam iure interdicitur est lacticiorum.

DVBIVM I.

An ieiunium sit in precepto.

NOTA duplex esse ieiunium aliud Ecclesiae, quod consistit in certo modo abstinentiae ab Ecclesia statuto; aliud verb ieiunium morale, seu virtutis, quod in praesenti materia vocatur à Doctoribus, & à D. Thom. 2. 2. q. 147. art. 3. ieiunium naturae, quod non habet determinatum diem, vel modum, vel horam comedendi, vel cibi qualitatem, sed sumitur, secundum quod vnicuique necessarium est ad carnem domandam, deletionem, & cohibitionem culpae, & ad elevationem mentis in spiritualia.

2. Sit prima conclusio. Potest quis etiam postquam ab Ecclesia statutum est ieiunandi preceptum, esse obligatus ad ieiunium naturae, quando non tenetur ad ieiunium Ecclesiae; & hoc ex iure naturali, & diuino, scilicet quando tale ieiunium esset alicui necessarium ad sedandam carnis contumaciam, nec alio adhibito medio posset tentationi alicui resistere: non tamen tenetur tunc ieiunare secundum formam ieiunij Ecclesiastici, sed tenetur parcius edere, & bibere secundum quod est necessarium ad talem finem, arbitrio prudentis. Sic D. Thom. 2. 2. q. 147. art. 3. Palacios 4. disp. 15. q. 8. & nonnulli docti iuniores. Quando verb fit talis necessitas, & tempus huius obligationis arbitrio prudentis iudicandum est. Ita praedicti iuniores.

3. Hinc inferitur, quod si quis ex eo quod non abstineret à tali cibo, vel potu, expertus esset pati tentationem ipsam superantem non ieiunando ieiunio naturae. Ratio, quia obligat tunc preceptum naturae, & materia est grauis. Sic tamen licet non infurgere tentationem, à est certus, & moraliter securus se illa non vinci, non peccat mortaliter. Sic praefati iuniores.

4. At verb de ieiunio Ecclesiastico licet conueniat inter Catholicos esse obligationem in Ecclesia ad ieiunium sub peccato mortaliter: non conuenit inter eos, vnde ortum habeat haec obligatio. Nam Caiet. in summa, verbo ieiunium, cap. 4. §. 2. q. 147. art. 3. in fine, non esse de hoc preceptum Ecclesiasticum obligans ad mortale, affirmat: sed hanc obligationem haberi ex consuetudine. Ratio, quia non reperitur textus per verba praecipitua hoc iubens.

5. Secunda tamen conclusio fit de ieiunio Ecclesiae est preceptum Ecclesiasticum obligans ad mortale, & non habetur hoc preceptum ex sola consuetudine. Probatur, quia dicitur in praesenti precepti, cap. non liceat, & cap. non oportet, & cap. placuit, de consecrat. dist. 3. & cap. Quadragesima, de consecr. dist. 5. licet enim non videantur omnino verba praecipitua, at vsus totius populi Christiani explicuit esse praecipitua: & Clement. exiui, de verb. signifi. Clemens Papa loquens de iis, qui sub peccato mortali obligant, dicit Fratres Minores non deobligati propter ieiunia regulae à ieiuniis Ecclesiasticis, quae ceteri fideles seruare tenentur. Item, quia (vt bene ait Caietan. ubi infra) multi falluntur putantes omnes leges Ecclesiae à iuris volumine petendas esse; quia multae sunt,

quas vsus inferuit. Adde quod vulgaria iuris volumina non complectuntur omnia Conciliorum scripta, & Pontificum. Item quidam valde doctus recentior Magister dicit quod hoc preceptum est viua voce prolatum à temporibus Apostolorum, & forsitan scriptum, licet non deuenit ad nos. Hanc tenent D. Thom. dicto art. 3. corpore, & ad 2. §. 3. Durandus 4. dist. 15. q. 9. Syluest. verbo, ieiunium, q. 1. Angles floribus, 1. p. mat. de ieiunio, fol. 385. Armil. verbo, ieiunium, num. 7. Ledelm. 2. 4. q. 17. art. 2. Medina C. de ieiunio, q. de necessitate seruandij ieiunia. Nauarr. summa cap. 21. Hisp. nom. 13. Lat. num. 11. Conarr. lib. 4. var. cap. 20. num. 10. Sotus lib. 1. de iust. q. 6. art. 4. Palacios ubi supra. Medina 1. 2. q. 88. art. 1. sine. Cano lib. 2. de locis theolog. cap. 9. ad 2. Toletus in summa, Victoria, & docti iuniores.

Nota tamen sententiam Caietani non esse erroneam, nec temerariam, licet sit falsa; quia ipse concedit esse preceptum obligans ad mortale ieiunandi, saltem ex consuetudine. Sic nonnulli docti recentiores.

DVBIVM II.

Quos obliget preceptum ieiunij, scilicet an pueros.

HAc in re plures censent ante 21. annum pueros ad ieiunandum obligati; & varios annos designant huius obligationis. Sic plures, quorum placita refert Alensis 4. p. 1. o. 2. membro 2. art. 3. & ipse censet decimo octavo aetatis anno obligari ad ieiunij preceptum.

Alij verb censent pueros, cum primum sunt docti capaces, & possunt peccare mortaliter, teneri ad ieiunia Ecclesiae; sicut tenentur agere penitentiam pro peccatis. Haec opinio tribuitur à Caietano ubi infra Innocentio rubr. de obseruat. ieiun. Supplemento, & Martino; & tandem tenet Angel. verb. ieiunium, num. 13. & aliqui (vt refert Medina ubi infra) eum Corduba summa casuum, q. 60. tenent pueros ante 21. annum teneri ieiunare aliquos Quadragesimae dies, & vigilias. Idem Manuel 1. tomo summa cap. 23. num. 4.

Alij dicunt communiter non teneri ieiunare ante 21. annum completum; qui ante eam aetatem robusti sunt, teneri. Sic Durandus 4. dist. 15. q. 10. num. 4.

Sic tamen conclusio. Nullus quantumvis robustus, & fortis sit, tenetur ex precepto Ecclesiae ieiunare ante vigesimum primum annum completum. Probatur, quia licet hoc non habeatur ex iure, habetur tamen ex generali Ecclesiae consuetudine sic communiter recepta, & intellecta secundum communem Doctorum sententiam; & huius ratio est, quia regulariter, & in plurimum pueri ante vigesimum primum annum habent naturam debilem, & indigent frequenti cibo non solum, sed pluribus vicibus sumpto, & indigent multo nutrimento propter augmenti necessitates, quod fit de alimentis residuo; & status augmenti communiter est vique ad illam aetatem, & iuxta sententiam peritorum Philosophorum, & Medicorum, & ideo Ecclesia noluit pueros ante vigesimum primum annum obligare ad ieiunium. Sic D. Thom. 2. 2. q. 147. art. 4. ad 2. & Caiet. ibi, & in summa, verbo ieiunium, & D. Thom. 4. dist. 15. q. 7. 2.

art. 2. *questiunc. 3.* Syluest. *verbo. ieiunium*, q. 6. Tabien. *libi q. 16.* Roel. *num. 14.* Arnil. *num. 3.* Paludan. 4. *dist. 15. q. 4.* Nauar. *summa cap. 21. num. 15.* D. Anton. 2. *p. iii. 6. cap. 2. §. 4.* Palacios 4. *dist. 15. dist. 8.* Metina *lib. 1. summa cap. 14. §. 10.* Ledesin. 2. 4. *q. 17. art. 3.* Metina *C. de ieiun. quest. de his. qui tenentur ad ieiunia.* Angles *floribus*, 1. *p. mat. de ieiun. q. 6. dub. 3. fol. 399.* & docti iuniores. Vide quæ dixi *lib. 1. summa cap. 12. num. 6.*

5 Nota quod dixi non teneri ex precepto Ecclesie, quia possent ad id teneri ex voto, quod ieiunandi emiserunt, vel ex penitentia iniuncta eis ieiunandi à Confessario secundum omnes; & possunt teneri iure naturali ad aliquam abstinentiam, sic per alia media non possunt tentationibus resistere, iuxta dicta *dub. precedent.* Sic Angles, & præfati iuniores.

6 Item possunt pueri in aliquo casu speciali obligari ab Ecclesia ad ieiunium, vt pro aliqua necessitate Ecclesie vniuersalis. Sic nonnulli docti recentiores. Hinc

7 Inferitur primò statuta Synodalia præcipientia aliquod ieiunium, & ieiunia votiuia alicuius ciuitatis, non obligare pueros ante vigesimumprimum annum completem. Ratio, quia illa vincula non habent maiorem vim, quam præceptum Ecclesie generale. Sic Angles, & præfati recentiores.

8 Secundò inferitur malè sensisse quosdam dicentes, quòd quando aliquis adimplet vigesimumprimum annum in dimidio Quadragesimæ, non tenetur in rigore ieiunare reliquum Quadragesimæ medicetatem; quia præceptum datur de tota Quadragesima. Sed oppositum est certissimum; imò licet vnus tantum supersit Quadragesimæ dies, teneri illum ieiunare; quia præceptum est de tota Quadragesima, & de singulis diebus. Sic dicemus *infra eos*, qui non possunt ieiunare totam, & possunt partem, teneri ad id, vt dixi *lib. 1. summa cap. 19. num. 7. 8. & 9.* Sic Caiet. *verbo ieiunium. cap. 4. fine.* & nonnulli docti iuniores.

9 An pueri minores vigesimoprimum anno professi in religione, in qua sunt aliqua ieiunia, ad quæ regula obligat sub peccato mortali, vt in Religione diui Francisci, teneantur sub peccato mortali ad illa, latè dixi *lib. 4. summa cap. 11. num. 56.* Et an consuetudo alicuius loci circa ieiunia, & cibos prohibitos, obseruationem fessorum, & auditionem Missæ, obliget aduenas, & peregrinos. Item an teneantur in eo loco ad consuetudines proprii domicilij, latissimè egi *lib. 1. summa cap. 12. a num. 19. & lib. 3. de marrimon. dist. 18. a num. 3.* vbi multis corollariis multis casus explicui.

D V B I V M III.

An consuetudo laicorum, vel populi obliget clericos, & Religiosos circa abstinentias, & ieiunia.

1 Sicut conclusio. Conuentus Religiosorum non tenentur stare præceptis, aut consuetudinibus particularibus oppidi, vbi resident, sed tantum generalibus præceptis, & consuetudinibus. Sic docti iuniores. Ad idem sunt Metina *C. de ieiunio, quest. quando necesse est ieiunare. in principio.* Ledesin. 2. 4. *q. 17. art. 3. fol. 204. vers. tertio dico.* Angles *floribus quest. theol. 1. p. mat. de ieiunio, q. 4. dub. 2. D.*

Anton. 2. *p. iii. 6. cap. 2. §. 2.* Syluest. *verbo ieiunium, q. 2.* vbi dicitur, quòd consuetudo secularium non ligat Clericos, nec Clericorum consuetudo Religiosos, nec consuetudo loci vniuersitatem, nec econtrà; quia sunt diuersi status, & diuersi statutus, & consuetudinibus gubernantur. Immo Compluti non comedunt aliquando carnes ciues, & scholastici comedunt, vt refert quidam doctus neotericus.

Nota tamen quòd circa dies festos statutum est in Trident. *sess. 25. decreto 1. de reformat. cap. 12.* vt teneantur Regulares etiam exempti obseruare dies festos, quos Episcopi in suis diocesisbus obseruari præceperint.

D V B I V M IV.

An senectus excuset à præcepto ieiunij.

1 Sicut prima conclusio. Senectus verè excusat à ieiunio Ecclesie. Ratio, quia vera senectus est quedam incurabilis infirmitas: vnde Graeci dicunt ipsam senectutem morbum, quod confirmat Cicero *de senectute*; & Aristol. vocat senectutem morbum naturalem: ergo cum alia infirmitates excuset, excusabit etiam hæc. Item, quia senex indiget frequenti cibo ad suam sustentationem: multum enim simul sumptum non potest digerere, propter naturæ debilitatem. Sic omnes Doctores citandi.

2 Secunda conclusio: ab Ecclesia non est determinatum tempus senectus debobligans à ieiunio, imò nec ex natura rei est determinata ætas senectutis. Ratio, quia senectus verè significat ætatem, in qua datur occasus, & diminutio virtutis, & calor naturalis: qui quando incipit, non est certum, & liquidam in omnibus indiuidijs. Verù est tamen, quòd quandocumque est verè senex, ita vt manifestè incipiat decretere natura, & indiget frequenti cibo, non tenetur ieiunare; quia (vt dixi) talis senectus est infirmitas incurabilis. Sic tenent Ledesin. 2. 4. *q. 17. art. 3. fol. 202. pag. 4.* Angles *floribus 1. p. mat. de ieiunio, q. 6. dub. 6. fol. 401.* Caiet. 2. 2. *q. 147. art. 4. & summa verbo. ieiunium, Pedraza 3. præcepto, §. 13.* Nauar. *summa cap. 21. Hispanum. 15. vtraque Latina num. 16.* Arnil. *verbo. ieiunium, num. 3.* Rosella *num. 15.* Syluest. *q. 6. dictio 2.* Tabien. *q. 17. D. Anton. 2. p. iii. 6. cap. 2. §. 6.* Metina *C. de ieiunio, quest. de his. qui ad ieiunia tenentur, Gabr. 4. dist. 16. q. 3. art. 1.* Palacios 4. *dist. 15. dist. 8.* Metina *summa lib. 1. cap. 14. §. 20.* & docti iuniores.

Hinc inferitur, quòd qui ante sexagesimum annum sunt iam senes, & debiles, excusantur. Sic colligitur ex Doctoribus citatis, & tenet expresse Angles *supra ieiunium.*

4 Nota tamen, quòd cum fuerit dubium de impotentia ad ieiunandum, tantum debet attendere Confessor, vt necessitati prouideat cum minima legis iactura; vt si satis fuerit, vt horam præueniat, vel nocturnam refectinulam indulgentius faciat, debet hoc concedere, & non ex toto ieiunium relaxare. Sic Angles *ibi.*

5 Sed loquendo de ætate, in qua communiter excusantur senes, aliqui dicunt communiter excusari anno septuagesimo ratione senectutis. Sic Tabien. Syluest. Gabriel, Rosella *supra*; alij vero mitius loquuntur.

6 Sicut tertia conclusio, communiter, & regulariter loquendo sexagenarij excusantur à ieiunio ratione senectus; quia tunc vt plurimum est occasus, & diminutio virtutis. Sic Nauar. Pedraza, Metina, Caietan. Arnil. Angles *supra*, & quidam docti iuniores. Vnde hæc ætate nisi euidenter constet ex robustiore complexionē posse abique læsione ieiunare, non tenentur ieiunare; quia ex quo ætate constat, & de robore est ambiguum, non est vltra expectandum; quia senectus est irreparabilis morbus: de quo latè dixi *lib. 7. de marron. dist. 32. n. 17.* vbi etiam dixi, an in feminis citius contingat senectus, quam in viris: & ideo femine quinquagenariæ debobligantur à ieiunio. Sic Caietan. Pedraza, & alij iuniores, qui iuniores dicunt fat esse annum inceptum, id est, quòd accigerint sexagesimum annum: & colligunt id ex Caietan. dicente excusari sexagenarium, vel sexaginta annorum: & eodem modo, quo Caietanus, loquitur Nauar. in summa Latina licet in Hispana dicat excusari post sexaginta annos.

7 Vltima conclusio. Licet aliqui sentiant, quòd si euidenter constaret aliquem sexagenarium esse robustum ad ieiunandum absque aliquo detrimento, teneatur ieiunare; quia tantum excusatur ratione detrimenti. Sic Caiet. Pedraza, Syluest. Tabiena, Metina *supra*. At satis probabile est post illam ætatem eos excusari, licet aliqui in illa ætate inueniantur robusti ad ieiunandum; quia pueri eò quòd regulariter ante vigesimumprimum annum non habent perfectum robur, & augmentum, non tenentur ieiunare; licet aliqui robusti sint, & viribus polleant: ergo similiter senes, cum in anno sexagesimo communiter deficient, licet aliqui robusti sint, excusabuntur. Sic Angles *ibi supra*, & nonnulli docti recentiores.

D V B I V M V.

An dispensatio excuset à ieiunio, & cuius debet esse dispensatio, & an necessario requiratur causa, vt talis dispensatio excuset.

1 De hac re videbis Manuel 1. *tomo summa, cap. 24.* & Ludouicum Lopez 2. *part. de ieiunio, cap. 112. fol. 719. columna 2. & 697.* Sic

2 Prima conclusio. Dispensatio excusata à ieiunio: conclusio est certissima, & omnium, quia cum hoc præceptum fit humanum, cadit in illud dispensatio.

3 Secunda conclusio. Papa potest dispensare in lege ieiunij. Patet, quia est supra omne ius positum, & ipse solus potest dispensare absolute, & simpliciter in lege ieiunij, id est, auferre absolute legem ieiunij, & eximere aliquem omnino à lege ieiunij, ita vt nunquam teneatur ieiunare. Ratio, quia lex ieiunij est Papæ: ergo solus Papa potest in illa dispensare. Inferior enim non dispensat in lege Superioris. Sic Caiet. 2. 2. *q. 147. art. 4. dub. 1.* Nauar. in *omnibus summis, cap. 21. num. 21.* Angles *floribus, 1. part. materia de ieiunio, fol. 394.*

4 Tertia conclusio. Si Papa dispenset in lege ieiunij, & quocumque alio iure humano Ecclesiastico absque iusta causa, tenebit factum: & similiter est dicendum de Principe seculari respectu futuræ legum. Ratio, quia tale ius nullam aliam vim habet obligandi, nisi ex voluntate, & iussu legislatoris; ergo si legislator reuocet voluntatem,

& iussum, non obligabit: vnde actus sequutus ex tali dispensatione firmus erit, & validus. Hæc est contra Fortunium l. *Callus, & quia statim, fide liber. & postum.* vbi dicit talem dispensationem esse nullam, & actum ex ea sequutum esse inuidum. Sed nostra conclusio est certissima, & communis. Sic tenent Ledesina 2. 4. *q. 27. art. 2. fol. 376. pag. 4.* Angles *floribus 1. part. materia de ieiunio, q. 5. dub. 2. fol. 394.* Metina 1. 2. *q. 97. art. 4.* Palacios 4. *dist. 15. dist. 28. fol. 118.* Turretrem. *cap. 1. dist. 89. num. 14.* Victoria *de potestate Papæ n. 15.* Cord. *lib. 4. questiunc. 8.* Caiet. 1. 2. *q. 96. art. 5.* Nauar. *e. 23. Hisp. num. 42.* Lat. *num. 44.* Innoc. *cap. cum ad monasterium, de statu monach. Syluest. verb. dispensatio, q. 3.* Angles *num. 3.* Arnil. *num. 14.* Panor. *cap. non est de voto, Decius, & alij, quos refert, & sequitur Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 9. num. 10.* Sotus *lib. 10. de iust. q. 7. art. ultimo.* Veracruz 2. *p. specul. art. 27. Aragon 2. 2. q. 89. art. 9. prope finem.*

5 Quarta conclusio. Peccabit tamen Papa, & Principes dispensans in sua lege sine iusta causa. Ratio, quia hæc non est dispensatio, sed potius dissipatio, & sic erit peccatum imprudentiæ: erit etiam peccatum infidelitatis, quia non habet intentionem ad bonum commune; & sic D. Bernard. *lib. de dispensat. & præcepto, vocat dissipatores sine causa iusta dissipatores.* Vnde legislator debet habere præ oculis illud Pauli, *Habere potestatem non in destructionem, sed in edificationem Ecclesie.* Hanc tenent Palacios, Angles, Sotus, Veracruz, Metina, Victoria, Corduba *supra*, Syluest. *verb. dispensatio, in principio, n. 2.* Couar. *ubi supra, num. 7.* D. Thom. 1. 2. *q. 97. art. 4. & ibi Caiet. idem Aragon, & alij, & est certa apud omnes.*

6 Quinta conclusio. Huiusmodi peccatum iniuste dispensationis sine causa in iure humano est mortale ex suo genere, vnde erit peccatum mortale dispensare sine causa in legibus grauius, & multum conducentibus ad bonum commune, & bonos mores, vt in recitando horas canonicas, in audiendo sacrum, in festis, in ieiuniis, & in reliquis huiusmodi, & similiter in legibus ciuilibus grauius. Probatur, quia dispensare sine causa esse est iniuriosum reipublice, & detractiuum boni communis, bonæ consuetudinis, & scandalosum; sed omnia hæc sunt mortalia ex genere; ergo hoc est peccatum mortale ex genere. Secundò probatur, quia si ex genere non esset mortale, nunquam per additionem materiæ fieret mortale, vt pater in mendacis officiois: & sic licet Papa omnes leges Ecclesiasticas absque causa abrogaret, non peccaret mortaliter: quod est absurdissimum. Hanc sententiam videntur expresse tenere Caiet. in *summa verb. dispensatio, & ibi Arnil. n. 13.* vbi dicit esse veniale dispensare in lege absque causa in rebus paruis, & expressius Couar. *supra n. 7.* vbi dicit fortassis, & frequentissimè peccare mortaliter: & quamvis *lib. 8. de marron. dist. 18. n. 7.* dixerim probabilius esse, hoc peccatum esse tantum veniale ex genere suo; at modò plus placet esse mortale ex suo genere, & tantum excusari ob materiæ paritatem; quando scilicet lex, in qua dispensatur, non esset magni momenti: quod *ibi num. 6. in fine,* etiam dixi esse satis probabile.

Hinc fit perentem, & procurantem talem dispensationem sine causa, scientem non adesse causam, peccare mortaliter in rebus grauius. Ratio,

quia (vt dixi lib. 8. de matrim. disp. 1. 8. n. 8.) hic inducit dispensantem ad rem, quam absque peccato mortali non potest prestare: ergo. Sic Couar. dicto n. 7. vbi dicit fortasse esse mortale: & quod peccet, tenet etiam Aragon. Dixi scientem, qui si bona fide petit credens esse causam legitimam, excusabitur a peccato, & multo magis, quam Prælati ipse, quia non pertinet ad eum examinare, an causa sit omnino sufficiens, necne, & ideo securè potest in hoc stare iudicio Prælati. Sic nonnulli recentiores Magistri.

8. Nota primo, quod non est iudicandum, quæ sint graua, & quæ leuia præcepta humana, vt dispensatio in illis sit mortalis, vel venialis, facta sine causa per hoc quod illa frangere sine dispensatione esset veniale, vel mortale, sed debet pensari penes hoc, quod si ponantur in republica, non multum attinent ad bonum illius, nec si tollantur, subuertant illam multum, nec multum pertinent ad splendorem reipublicæ, quamuis illa omittit absque dispensatione esset mortale. Sic quidam docti iuniores: & ponunt exemplum, vt dispensatio in aliquibus gradibus consanguinitatis, & affinitatis, & in lacticiis absque causa, tantum erit veniale; quia hæc reputantur minima, & maxime cum in Hispania sit tanta copia bullarum, quibus tam facile conceduntur lacticia, facilius fit dispensatio, & leuis causa fat est. Hæc illi.

9. Secundo nota, quod cum dispensatio in his leuibus sine causa tantum est veniale, dispensatio ex parua causa nullam erit peccatum, quia ad dispensandum in leuibus leuis causa sufficit; & sicut parum sufficit ad committendum peccatum veniale, ita etiam parum sufficit ad illud excusandum, nisi sit intrinsecè malum. Sic iuniores præfati.

10. Tertio nota, quod in dubio, dum non constat de iniustitia causæ, censendum, & præsumendum est causam esse iustam, dum Princeps in iure humano dispensat; quia in dubio iudicandum est pro superiore, cap. si quis culpatur, 2. 3. q. 1. cap. in presentia, de renuntiatione, & tenent Bart. Cynus, Felin. Decius, quos refert, & sequitur cum multis aliis Couar. supra num. 9. & Palacios supra.

11. Sexta conclusio. Licet aliqui Doctores absolute dicant talem dispensatum à Principe sine iusta causa in iure humano esse tutum in conscientia vtendo dispensatione. Sic Palacios, Turrecrem. Innoc. Syluest. Panor. Angelus, Aragon, Armil. supra; & potest probari, quia si Papa sine causa omnino aboleret aliquod ius positium, non peccaret, qui sine causa non seruetur tale ius: ergo similiter dicendum est, si sine causa dispense in illo cum aliquo; quia dispensare cum hoc, est abolerè ius quantum ad illum. At forte hi auctores sentiunt esse tutum in conscientia, id est, dispensationem esse validam, & non peccare postea in legem frangendo illam: quod vulgò verissimum est. Dicendum tamen est, quod dispensatus à Principe sine causa in lege humana non erit reus violatæ legis frangendo illam, nec peccabit contra talem legem; quia iam per talem dispensationem est exemptus à lege illa; peccabit tamen contra ius naturale, quo quælibet pars debet consonare suo toti; turpis enim est pars, quæ non consonat toti: & sic propter hanc indecentiam, & singularitatem irrationabilem erit peccatum. Nec obstat ratio adducta in contrarium, respondetur enim concessio antecedenti, negando conse-

quentiam; quia in primo casu nullus omnino manet titulus obligationis: at in secundo manet ius naturale, contra quod est quod manente iure in ordine ad alios, aliquis absque causa non viuat aequali iure cum aliis. Sic tenent Ledefin. 2. 4. q. 2. 7. art. 2. fol. 376. pag. 4. Sotus, Angles, Corduba, Victoria supra, Couar. supra num. 7. & 8. vbi & alios refert, gloss. cap. non est, de voto, Caiet. 1. 2. q. 96. art. 5. dub. vltimo, Nauarr. cap. 2. 5. Hispana num. 42. Lat. num. 44.

Nota tamen, quod hoc peccatum vtentis tali dispensatione tantum erit veniale, nisi sequatur graue scandalum, vel cedat in notabile detrimentum aliorum, vt dixi lib. 8. de matrim. disp. 1. 8. n. 2. Ratio, quia minus est vti dispensatione iam data sine causa, quam dispensare, vel petere, aut procurare talem dispensationem; quia dispensatio est veluti scissura quedam, & vulnus legi, & tori corpori sub tali lege vitio illatum, per quod vulnus tollitur ab eo vno membrum; vtius verò est quando ille, qui iam est dispensatus, & non est membrum illius legis, operatur prout liber secundum statum non membri; quod quidem non est tam iniuriosum, sicut primum. Sic Sotus, Angles, Corduba, Victoria, Nauar. Couar. supra, & quidam docti iuniores; & notant hi iuniores intelligendum esse hoc etiam de dispensatione in rebus grauib; & sic intelliguntur Doctores citati, indistinctè enim loquuntur: & Sotus ponit exemplum in ieiuniis; & quia si intelligerent in rebus leuib; nil dicerent, cum in talibus etiam dispensans ipse sine causa non peccet mortaliter.

Secundo nota, quod notanter dixi, vtentem dispensatione in iure humano facta absque causa, peccare venialiter, quia si talis dispensatio esset in iure diuino, manifestè esset peccatum mortale, quia talis dispensatio sine causa esset nulla, v. g. si esset in voto, & sic virtute illius frangendo votum, perinde esset, ac si sine dispensatione frangeretur. Sic Caiet. in summa, verba dispensatio, & ibi Armilla num. 13. & est certum apud omnes.

Tertio nota, quod vtus dispensationis factæ à Principe in iure humano absque causa esset peccatum mortale, quando talis vtus eederet in graue detrimentum, & iniuriam aliorum. Sic Sotus supra, Couar. n. 7. & docti iuniores, qui iuniores ponunt exemplum, vt quando taxatur triticum in toto regno, vel in aliqua ciuitate aliquis sine iusta causa boni communis eximatur à Principe ab illa taxa, & sic plures vendat, peccat mortaliter, & tenetur restituere: licet enim ille solutus sit à lege taxationis, & à penis, & per consequens à pretio intrinseco taxationis: at non est exemptus à pretio extrinseco, quod prouenit illi critico ex eo quod alie merces similes tanti venduntur, & sic peccat contra iustum pretium naturale, quod est illud, quod committere venduntur similes merces. Sotus etiam, & alij ponunt aliud exemplum vt si quis procuraret priuilegiu absque causa, quo subtrahatur; quia pars, quam non soluit hic, diuiditur inter alios ciues. Sed melius alij dicunt Principem hunc alios eximentem absque causa iusta peccare mortaliter, nisi aliis recompenset illis grauitas: at procurans hanc libertatem, & exemptionem absque causa, vel non peccabit, vel saltem non peccabit mortaliter. Ratio, quia tributa sunt seruitutes quedam: ergo licet ibi hi in republica fieri membrum nobilius, & id procurare,

curare, in hoc enim videtur quisque vt iure suo, ad quod naturaliter inclinatur: & hoc non est subtrahere se à membri reipublicæ, sed effici membrum nobilius, quod si Princeps aliunde onerat subditos imponendo grauius tributa, sibi imputet.

15. Quarto nota aliquas esse dispensationes, quæ statim in primo vsu finiuntur, & vt sunt dispensationes ad contrahendum matrimonium: vnde si in vsu debet esse peccatum, debet esse in illo primo vsu illius dispensationis; quia non restat alius vsus illius. Aliæ verò sunt, quarum vsus multoties occurrit, vt dispensatio de non ieiunando, & c. & de his potest esse dubium, an quando dispensatio fuit iusta, quia tunc erat causa iusta, at post succellere temporis totaliter cessauit omnis causa, peccet tunc vtens tali dispensatione, v. g. qui fuit dispensatus est, ne per totam vitam ieiunaret propter aliquas infirmitates, quæ iudicata sunt perpetuæ, & iam omnino cessarunt, & c. Possent enim alicui videri illum non peccare etiam venialiter vtendo illa dispensatione; quia obligatio semel extincta non reuiuiscit: at reuiuiscit si esset veniale vt illa dispensatione. Item, quia si quis in voto ex iusta causa dispense, cessante postea causa non tenetur ad votum. At dicendum est, quod licet in obligationibus, quæ oriuntur ex voluntate priuata, vt in votis, iuramentis, & c. semel obtemperata dispensatione ex iusta causa, licet esset postea causa, non cessat dispensatio, nec est peccatum vsus illius: at si dispensatione legum communium, si remanent aliquæ causæ illarum, quæ fuerunt motiua ad dispensandum, licet non remanerent tantæ, & tales, sed aliquales ad arbitrium boni viri, licet possent dispensatus vt tali dispensatione; quia in vsu minor causa requiritur, quam in dispensatione. At si omnino, & totaliter cessassent causæ, esset peccatum veniale vt tali dispensatione. Ratio, quia hoc non est peccatum veniale ex eo, quod lex antiqua conualeseat in aliquo, sed ex indecentia, & singularitate, vt hæc pars non conformetur toti, quod intelligendum est in legibus alicuius momenti; in voto verò est differens ratio, quia ibi non est indecentia, nec singularitas. Sic docti recentiores.

16. Septima conclusio. Episcopus potest dispensare cum hoc, vel illo, vt non ieiunet in hoc, vel illo die ex causa iusta. Ratio, quia intolerabile esset, & impossibile in re tam necessaria, & passim occurrenti expectare dispensationem Pontificis, & impossibile illa veniret, iam esset transacta necessitas, & sic non esset bene consultum Ecclesiæ. Sic tenent Sotus lib. 1. de iust. q. vltima, art. vlt. Caiet. 2. 2. q. 147. art. 4. dub. 1. Syluest. verbo ieiunium, q. 7. sine, & alij.

Vndecima conclusio. Si Episcopus dispense in suis constitutionibus synodalibus, vel aliis promanantibus ab ipso abique causa iusta, idem omnino dicendum est de hac dispensatione quo ad validitatem illius, & quo ad peccatum Episcopi in dispensando, & vtentis dispensatione, quod dictum est de Papa, quando dispensat in legibus communibus ab ipso editis; quia sicut ille manant à Papa, & sic Papa est supra illas, ita hæc manant à Episcopo, & Episcopus est supra illas. Vnde si Episcopus in illis absque causa dispense, tenet dispensatio. Sic Nauar. in omnibus summis, cap. 25, num. 74. Sotus lib. 10. de iust. q. vltima, art. vltimo, & alij.

Duodecima conclusio. Si Episcopus, & alij Prælati inferiores dispense sine causa in lege ieiunij, & lacticiorum, & in aliis legibus Papæ, talis dispensatio erit inualida. Ratio, quia cum hoc præceptum non sit ab his Prælatibus impositum,

seilicet in absentia Episcopi. Sic Nauar. Paludan. D. Anton. Host. Armilla, Angles, Caietan. in summa, loco in conclusione septima citato.

Sic tamen octaua conclusio. Parochi etiam possunt dispensare cum suo Parochiano, ne in hoc, vel illo die ieiunet ex iusta causa, vt late dixi lib. 8. de matrim. disp. 9. num. 27. Ratio, quia in his minimis non est vtus recurrendi ad Episcopum, & etiam si sit in ciuitate; quod sciunt Episcopi, & permittunt: vnde videntur approbare. Pro hac conclusione sunt D. Thom. Caietan. 2. 2. Durandus, & alij loco citato adducti, & multo iuniores, qui addunt id posse sine scrupulo praticari. Immo Palacios dicta disp. 8. num. 19. vbi etiam dicit posse id Vicarium Episcopi, asserit, quod quando non est copia Parochi, vel eius Vicarij, potest dispensare Confessarius, si adest facultas Apostolica eligendi Confessarium; quia talis Confessarius habet vicem Curæ: at loco citato dixi Confessarium id non posse, propter rationem ibi illatam.

Nona conclusio. Prælati etiam Religiosorum possunt in hoc dispensare cum suis subditis Religiosis. Ratio, quia sunt veri Prælati illorum. Sic Caietan. 2. 2. in summa, Syluest. Metina, Nauar. citati in conclus. 7. Palacios dicta disp. 8. fol. 11. 9. Angles floribus, mat. de ieiunio, 1. p. dub. 3. fol. 395. & nonnulli docti iuniores.

Nota primo hanc facultatem habere non tantum Generales, & Provinciales Ordinum, sed etiam Prælatos conuenticales; quia omnes isti iunt veri Prælati: & omnes Doctores citati de Prælatibus loquuntur: & secundarius Prælati, seu Vicarij Prælati in Religiosis, potest idem in superioribus absentia, quando locum eius tenet: & hoc competit Prælati ex potestate ordinaria, & iure communi ex officio suo, exclusis omnibus priuilegijs: quod est valde notandum pro multis casibus, in quibus per priuilegia Religionis contingit esse aliquem scrupulum ad dispensandum. Hæc quidam docti iuniores.

Decima conclusio. Idem omnino, quod dictum est circa dispensationem ieiuniorum, dicendum est circa dispensationem preueniendi horam in die ieiunij, & comedendi cibos vetitos, scilicet carnes, oua, & lacticia, quod scilicet idem possunt in hoc dispensare, qui possunt in ieiuniis. Sic Caiet. 2. 2. q. 147. art. 4. dub. 1. Syluest. verbo ieiunium, q. 7. sine, & alij.

Si Episcopus dispense in suis constitutionibus synodalibus, vel aliis promanantibus ab ipso abique causa iusta, idem omnino dicendum est de hac dispensatione quo ad validitatem illius, & quo ad peccatum Episcopi in dispensando, & vtentis dispensatione, quod dictum est de Papa, quando dispensat in legibus communibus ab ipso editis; quia sicut ille manant à Papa, & sic Papa est supra illas, ita hæc manant à Episcopo, & Episcopus est supra illas. Vnde si Episcopus in illis absque causa dispense, tenet dispensatio. Sic Nauar. in omnibus summis, cap. 25, num. 74. Sotus lib. 10. de iust. q. vltima, art. vltimo, & alij.

Duodecima conclusio. Si Episcopus, & alij Prælati inferiores dispense sine causa in lege ieiunij, & lacticiorum, & in aliis legibus Papæ, talis dispensatio erit inualida. Ratio, quia cum hoc præceptum non sit ab his Prælatibus impositum,

sed à superiore, non possunt illud ad libitum abrogare. Item, quia licentia interpretatiue concessa à Papa his Prælati dispensandi in his casibus propter necessitates passim occurrentes intelligitur iusta causa interveniente. Sic Innoc. Nicolaus, Millis, Curtius, Felin. Bald. Alex. Ripa, quos refert, & sequitur Cotta. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 9. num. 1. Syluest. verb. dispensatio. q. 3. Angel. num. 3. Nauar. in omnibus summis. cap. 2. §. 7. 4. Palacios 4. dist. 1. §. disp. 8. fol. 119. Turrecrem. cap. 1. disp. 8. §. 9. num. 1. 4. & quidam recentiores docti.

24 Hinc fit peccare mortaliter vtemem tali dispensatione, cum sciat absque causa iusta factam esse. Ratio, quia cum fit inualida, perinde est, ac si sine dispensatione frangeret legem. Sic recentiores præfati.

25 Decima tertia conclusio. Non tantum Prælati dicti possunt dispensare, quando causa est sufficiens ad dispensandum in ieiunio, &c. sed etiam quando dubitant, an causa sit sufficiens, vel cognoscunt causam non esse sufficientem ad puram dispensationem, possunt miscere aliquam commutationem dispensationi, iniungendo aliquas orationes, vel elemosinas, &c. iuxta qualitatem cause ad dispensandum: & quanto illa fuerit sufficientior, tanto minus est iniungendum. Sic Caiet. 2. 2. q. 147. art. 3. sine. & art. 4. dub. 1. & in summis. verb. ieiunium. cap. 3. Armil. ibi num. 6. Palacios 4. dist. 1. §. disp. 8. sine. & sic debet intelligi Nauar. summa c. 21. disp. num. 21. Lat. num. 21. dicens debere Prælatos commutare ieiunium in aliud opus.

26 Hinc inferitur minus bene, & minus prudenter agere Prælatos, qui subditos recurrentes ad eos in suis dubiis pro dispensatione, nolunt consolari: siquidem tuta conscientia hoc possunt facere, vel dispensando omnino, si causa est omnino sufficiens: vel si non est omnino sufficiens, dispensando partim, & partim commutando. Sic Nauar. cap. 21. Hisp. num. 21. Lat. num. 22. Caiet. dist. art. 4. Medina lib. 1. summa cap. 1. 4. §. 10. Angles floribus, 1. part. materia de ieiunio, fol. 396. & alij.

27 Decima quarta conclusio. Non tantum Episcopus potest, quod diximus, sed etiam potest, & debet transferre ieiunium vigilie alicuius occurrens in aliquo magno festo in diem antecedentem, & facere, vt in illo magno festo comedantur carnes, quia hoc consonat iuris dispositioni disponentis, vt quando vigilia occurrerit in Dominica, transferatur in diem antecedentem, vt habetur cap. 1. & 2. de obseruat. ieiun. vt si vigilia S. Ioannis contingat in die Corporis Christi, debet Episcopus transferre in diem antecedentem. Et idem debet fieri, si in festo solemnium Patroni ciuitatis vigilia aliqua occurrerit. Sic Caiet. in summa, verb. ieiunium, cap. 3. sine. Armil. num. 6. Tabien. q. 12. Palacios 4. dist. 1. §. disp. 8. sine, fol. 139. Syluest. referens Panor. verb. ieiunium, q. 7. dist. 1. & sic refert Syluest. fieri in Francia, in qua Festum S. Quintini solemniter celebratur, & transferitur hoc ieiunium in diem præcedentem. Et Nauar. cap. 21. Lat. n. 11. Hisp. cap. 28. super num. 11. & cap. 21. refert Leonem X. in quodam Breui missò ad Legatum Hispanie, statuisse, vt quando vigilia sancti Ioannis occurrerit in die Corporis Christi, transferatur in diem antecedentem. Et addit Caiet. quòd quando Episcopus transfert ieiunium in diem antecedentem, debent Religiosi se conformare in tali

ieiunio. Et aduerte quòd notanter dixi de ieiunio vigilia; quia Ecclesia fugit vigilias fieri in festis, & propterea non assignat vigiliam D. Ioanni Euangeliste in die S. Stephani: non autem horret ieiunia quatuor temporum in festis: sepe enim occurrunt in die S. Thomæ, & in die S. Matthæi: & ideo ieiunia quatuor temporum occurrentia in aliquo magno festo, non sunt transferenda. Caiet. ibi, Armil. num. 6.

28 Vltima conclusio. Medicus etiam potest declarare aliquem posse comedere carnes, vel ratione morbi excusati à ieiunio, quando causa est manifesta, vel dubia secundum regalias sue artis. Et quod fat est causa dubia, probatur, quia quando causa est manifesta, non est opus Medici consilio. Sic Syluest. de bo. ieiunium, q. 7. sine. D. Anton. 2. part. tit. 6. cap. 2. §. 6. Angles floribus, 1. part. mat. de ieiunio, fol. 396.

DVBIVM VI.

Quæ causa sint sufficientes ad dispensandum in ieiunio, & esu carnum, & lactianiorum.

Primo dico, quòd quoties Prælati dispensat, vel Confessor, vel Medicus declarat bona fide, credens esse causam legitimam, non teneri ad ieiunium, licet reuera non sit causa legitima, excusatur Prælati dispensans, & Medicus, vel Confessor declarans à culpa: immo quando aliquis propria autoritate soluit ieiunium credens bona fide causam esse iustam, licet talis non sit, excusatur à culpa, vt late dicam trati. de auditione. Afflic.

Secundo dico, quòd causa sufficiens est ad dispensationem absolutam in ieiunio, & in cibis prohibitis, quando est talis causa, vt sit dubium, an sine dispensatione teneatur ieiunare, vel possit edere carnes, &c. Probatur, quia alias nullius momenti esset dispensatio: quando enim causa est euidens, potest quis absque dispensatione non ieiunare. Hanc sententiam aperte tenent multi Doctores asserentes, quòd, quando causa est clara iudicio ipsius, vel viri alicuius probi, & periti, non est opus dispensatione; quando verò adhuc causa est dubia, petenda est dispensatio à superiore: sentiunt ergo hanc causam esse sufficientem ad dispensandum. Hi sunt D. Thom. 2. 2. q. 147. art. 4. corp. & ibi Caiet. dub. 1. D. Anton. 2. p. tit. 6. cap. 2. §. 6. Syluest. dicens esse omnium verb. ieiunium, q. 7. dicto 3. Angles floribus 1. part. mat. de ieiunio, fol. 396. Angel. verbo ieiunium, num. 19. Armil. n. 6. Nauar. summa cap. 21. Hisp. num. 19. Lat. n. 20. & confirmatur, quia etiam in voto, quando est dubium, an votum obliget, est sufficiens causa ad dispensandum, vt dixi lib. 4. summa, cap. 4. §. n. 10.

Hinc inferitur, quomodo se debeat habere Confessarius cum penitentibus dicentibus non posse ieiunare, quando non inuenit Confessor causam certò excusantem, debet enim illis dicere, vt experiantur sumendo aliquid mane per modum medicinæ, & bibendo vinum interdum; & quando nec hoc modo possunt, & habent aliquam causam rationabilem, vt excusentur à ieiunio totius Quadragesimæ, quia habent officium mediores laboris, quamuis non sufficientis ad excusandum à ieiunio, debet illis dicere, quòd experiantur, an saltem tribus diebus in hebdomada: & quando etiam hoc modo est illis valde difficile, & adhuc Confessarius

Confessarius dubitat de sufficientia cause, consulat, vt petant dispensationem à parocho: hoc factò cessant omnes scrupuli. Sic Nauar. summa Lat. cap. 21. num. 20. Caiet. in summa verb. ieiunium, cap. 3. & docti iuniores.

4 Secundo inferitur, quomodo se debeat habere Prælati cum itinerantibus equitando, licet enim hæc causa non excuset à ieiunio, vt infra dicemus; at si difficillimum illis foret ieiunium cum conditionibus itineris, & ideo recurrunt ad Prælatum, debet Prælati dispensare: vel si causa non videtur omnino sufficiens, debet partim commutare, vt dixi dub. præced. Idem facere debet Prælati in quouis alio casu, vbi simile dubium occurrat. Caietan. eodem cap. 3. & nonnulli recentiores docti. Similiter idem dicendum de toto populo, quando est aliqua causa generalis, vt pestis, vel magna fames: tunc enim ad Prælatum spectat per se, vel per Parochos, aut concionatores populo denunciare, vt hoc mens, v. g. pauperes non ieiunent, vel si causa est dubia, partim commutare.

5 Dico tertio, quòd in dispensatione lactianiorum minor scrupulus est habendus, quam in dispensatione ieiuniorum, quia res est leuior, maxime in Hispania, propter frequentiam bullarum, vnde leuior causa lat est ad dispensandum in hoc, & ad declarandum talem causam lactianiorum licitum esse, sic viri docti à me consulti.

6 Vltimo dico maiorem causam requiri ad esum carnum, quia est res grauior. Quam autem Medicus possit ad id dare licentiam, dixi dubio præcedenti sine.

DVBIVM VII.

An labor corporalis excuset à ieiunio.

1 Prima conclusio. Laborantes corporaliter sine aliquo honesto, qui non est tantum ad recreationem, si talis est labor, vt commode non compatiantur ieiunium, excusantur à præcepto ieiunij. Ratio, quia necessitas caret lege, & in moralibus, quod est valde difficile, reputatur impossibile. Hæc est omnium.

2 Hinc fit excusari à ieiunio quoties oportet facere aliquid incompatible ieiunio ad conseruationem vitæ, vel sui status decori, vel ad vitam, dum damnum aliquod notabile, vel lucrandum aliquid, quod raro lucti fieri potest, quiddam excusaret à custodia festi, à fortiori excusabit à præcepto ieiunij, si ieiunium simul cum tali labore seruari nequit; quia præceptum ieiunij minus est, & minus arduum. Sic Caiet. summa verb. ieiunium, & 2. 2. q. 147. art. 3. Nauar. in omnibus summis, cap. 21. & 16. Angles floribus mat. de ieiunio, in 1. p. fol. 408. & omnes citandi.

3 Aduerte tamen aliquos Doctores asserere quòd quando labor non est necessarius ad vitam, vel statum conseruandum, quia scilicet illum exercens est diues, & potest sine illo labore, vel sine tanto labore decenter viuere, non excusatur à ieiunio. Sic D. Thom. 2. 2. q. 147. art. 4. ad 3. & 4. dist. 1. §. 9. n. 18. D. Anton. 2. p. tit. 6. cap. 2. §. 6. Armil. verbo ieiunium, n. 4. Angel. num. 15. Gabr. 4. dist. 16. q. 3. art. 1.

4 Sit tamen contra hos secunda conclusio. Agrum colentes, & quicumque ex officio exercent opus laboriosum incompatible ieiunio, quantumcum-

que sint diuites, & possint optimè, & abundanter non laborando, &c. & familiariter alere, possunt exercere suum officium in die ieiunij, & sic à ieiunio excusari: sic enim declarauit Eugenius Quartus anno 1440. vitæ vocis oraculo: quam declarationem asserunt, & tenent hanc conclusionem Medina G. de ieiunio, q. de his, qui ad ieiunia tenentur, Nauar. cap. 21. Lat. & Hisp. num. 16. Ledelm. 2. 4. q. 17. art. 3. fol. 201. Syluest. verb. ieiunium, q. 9. Rolet. mon. 19. Tabien. q. 18. Angles supra fol. 404. Pedraza 3. præcepto, Toletus in sua summa, & alij.

Nota, quòd quando Confessor non nouit quantum sit labor alicuius artis, debet interrogare ab ipso penitente, & si ipse dixerit, quòd habet tantum laborem, sicut faber lignarius, vel aliud officium, de quo scit Confessor, quòd excusatur, potest illi dicere non teneri ieiunare. Vnde tuniformem, & coriarium, Hisp. el tunidor, y curidor, credo excusari; idem credo de futuribus, qui suunt, ponunt enim magnum vim: licet Angles supra fol. 404. teneat futores non excusari. Sic tenent aliqui iuniores, & à fortiori idem tenebit Ledesma, qui, vt statim dicam, sentit fatores excusari. Sed futur, qui solam scindit caecos, seu preparat materiam officialibus, non videtur ex hoc solùm excusari: & in hoc erit vera sententia Angles.

De factoribus, & barbitonforibus Ledesma 6 ubi supra, dicit excusari, quia sic habet vsus, licet labor non sit adeò magnus, & Angles dicto fol. 404. dicit excusari à ieiunio, qui ex officio scribere habent, vt Regum Secretarii, & alij, qui ex hoc labore viuunt.

Sed verius est hos non excusari ex sola ratione sui officij, quia labor horum officiorum non est tantus, quin sit compatibilis cum ieiunio: nec refert, quòd ipsi dicunt esse magnum laborem spiritus, est enim opus ingenio, quia maiori ingenio opus est ad studium, & tamen studium non excusatur. De factoribus hoc tenent Angles dicto fol. 404. & de factoribus, & barbitonforibus tenet idem Abul. cap. 6. Matthæi, q. 143. & de factoribus id tenet Medina lib. 1. summa c. 14. §. 10. fol. 100. & de factoribus, & barbitonforibus D. Enriquez: & de omnibus officialibus dictis, & de sarcinaticibus, burariis, & broslatoribus, Hispan. labranderas, burateros, brosladores, & de pictoribus dicunt non excusari à ieiunio viri docti ex Societate.

Nota quòd aduertenter dixi non excusari hos ex sola ratione officij, possunt enim alie circumstantie concurrere, vt hi excusentur, vt quia de more habent nimis vigilare, & nimij laboris molestia prægrauantur capite, vel stomacho; & conseruat colrendo icrupulos, quòd Doctores graues, vt retuli, excusant aliquos horu à ieiunio. Sic D. Henriquez, & alij docti iuniores. Et aduertat Confessarius, ne hoc, quòd dicit se non posse ieiunare, promoueat ex mala non ieiunandi consuetudine. Et quomodo se debeat Confessarius habere cum his officialibus dicentibus se non posse ieiunare, dixi dubio præcedenti.

Secundò nota esse aliqua officia, quæ habent aliqua opera laboriosa, & alia non: & dum exercent laboriosa, excusantur; quando verò exercent non laboriosa, vt delineare, non excusantur. Sic nonnulli docti iuniores.

10 Tertia conclusio. Omnes isti operarij, quos diximus excusari a ieiunio propter laborem, si vno, vel altero die non laborent, quia scilicet est festum, vel ex quavis alia causa, licet sit dies ieiunij, non tenentur ieiunare. Si vero sunt tres, vel quatuor dies simul, & sunt ieiunij, tenentur ieiunare aliquos illorum. Ratio primæ partis, quia licet illo die non debeant laborare, satis tamen est ad eos excusandos, quod die præcedenti laboraverint, & die sequenti sint laboraturi, manent enim defatigati, & lassii ex præcedenti labore, & sic indigent ampliori cibo, & aliqua recreatione. Ratio verò secundæ partis est, quia tunc in tot diebus est tempus opportunum ad recuperandas vires, & ad recreationem, ut continuent laborem, non ieiunando vnum, vel alterum diem: ergo reliquos ieiunare tenentur. Sic Victoria, & quidam iuniores docti: & pro hac sententia sunt Metina ubi supra, Angles supra fol. 405. licet strictius, & cum limitatione loquantur: dicunt enim non teneri illo die, quo non laborant, ieiunare, quando sunt ita defatigati ex præcedenti labore, ut si ieiunarent, non possent commodè die sequenti laborare: & adde Metina hoc ita communiter accidere. Sed melius absolute est tenenda conclusio posita. Facit etiam pro ea, quia multi Doctores dicunt pauperes excusari a ieiunio, licet aliquando habeant sufficientem victum, quando ex præcedenti inedia sunt debilitati, quos referam infra dub. 15.

11 Quarta conclusio: si labor assumptus in die ieiunij non sit ex officio, quia non habebat officium laborandi, si assumatur in fraudem ieiunij, ut quis illa die excusetur a ieiunio, licet labor sit honestus, peccat mortaliter illum assumens, quia fraus, & dolus nulli patrocinantur. Tenet Metina supra fol. 101. Nauar. cap. 21. Hispan. 18. Lat. num. 17. Ledesma supra, Angles supra fol. 405. & alij.

12 Quinta conclusio. Si tales labor assumptus in die ieiunij non ex officio, non assumatur in fraudem ieiunij, sed alio finetone ex quacumque causa etiam illicita assumatur, ut ad persequendum inimicum, vel fornicandum, &c. Si labor iam assumptus sit incompatibilis ieiunio, non tenetur ille ieiunare supposito iam illo labore, & necessitate. Ratio, quia licet peccarit in causa, at modo non potest ieiunare: ergo excusatur, sicut qui culpa sua incidit in morbum, non peccat postea edendo carnes. Sic Paludanus 4. dist. 15. q. 4. Sylu. verbo ieiunium, q. 9. & est certa.

13 Sed quid si hac intentione quis assumat laborem inhonestum, ut non ieiunet, vel sumat noxia, ut infirmetur, & post non ieiunet, & comedat carnes. Quidam doctus iunior dixit peccare mortaliter post comedendo carnes diebus vetitis, & non ieiunando, quia fuit hoc intentum in causa. At verius est peccasse mortaliter tunc id intendendo, at post non peccare edendo carnes, &c. quia necessitas post excusat. Nec est simile de eo, qui se inebriat, ne audiat sacrum in festo, hic enim peccat tunc, & etiam mox non audiendo sacrum; quia ebrius habet omnes conditiones requisitas, ut obligetur tali præcepto, scilicet salutem, vires, ad eundem ad Ecclesiam, &c. Itaque voluntarie se inebriat præuidens omissionem præcepti: sicut qui docturibus abiret tempore audiendi sacri.

14 Nota tamen, quod quando quis non intendit se facere impotentem, nec ea intentione comedit res nociuas salutem, licet præuideat se infirmaturum,

& sic elurum carnes, non peccabit contra præceptum non edendi carnes, sed contra aliud conseruandi salutem: licet enim quis teneatur seruare præcepta Ecclesie, at non tenetur se conseruare robur, &c. forte ad seruandum ea. Sic videtur expressè tenere Metina 1. 2. q. 77. art. 7.

Sexta conclusio. Si talis labor assumptus non ex officio sit iniustus, scilicet ob finem inhonestum, ut ad perpetrandum furtum, fornicationem, &c. & luit illum quis præuidens, quod propter talem laborem non poterit post ieiunare, præter peccatum furti, &c. peccat tunc aliud peccatum mortale contra præceptum ieiunij. Ratio, quia iniuste se inhabilitat ad ieiunium, & non est iustum, ut propter similem laborem quis ab illo excusetur, etiam si non in fraudem ieiunij assumatur. Sic Manuel 1. 1. summa, cap. 23. conclusio 6. contra Metinam lib. 1. summa, cap. 14. §. 10. fol. 101. & 1. 2. q. 77. art. 7. & Petrus de Ledesma 2. tom. summa, tract. 27. cap. 2. ad finem, fol. 1445. & tenent docti iuniores.

Septima conclusio. Qui non in fraudem ieiunij, sed bona fide assumit aliquem laborem honestum, licet id non habeat ex officio, nec labor sit necessarius, & licet præuideat quod assumpso tali labore non poterit post ieiunare, non peccat assumendo talem laborem incompatibilem ieiunio, nec tenebitur postea ieiunare. v. g. habet parafamilias meliores, vel putatores, vult adire hereditatem pedestris, & eos inuisere in die ieiunij, licet sciat fore, ut non possit ieiunare, non peccat, licet ipse non sit ibi necessarius, quia, v. g. habet economum sollicitum; & hoc erit licitum, non tantum semel, aut iterum, vel quoties voluerit, modo bona fide faciat, & non in ieiunij fraudem. Ratio, quia in toto iure non est præceptum, ut abstineat quis à iustis, & honestis laboribus, ut seruet ieiunium: ergo. Hæc est contra Doctores citatos, docentes tantum laborem necessarium excusare. Sed hæc tenent Victoria, & præfati iuniores. Immo licet hic habeat equum, licet ex aliqua causa rationabili vult ire pedestris, ut quia est impeditus equus, &c. excusabitur. Sic docti recentiores.

Et idem dicendum est eadem ratione de itinere ante ex alia causa honesta, licet non necessaria: ut si scholasticus vult in die recreationis solitare ieiunij, vel in Hebdomada sancta, vel in vigilia alicuius Sancti ire ad visitandum pariam, vel parentes, vel ad sumendum recreationem ibi, ne aliis diebus abiret ab scholis, licet videat quod non poterit ieiunare, si faciat illud iter, non peccabit. Sic prædicti recentiores.

Hinc inferitur quod Magnates, vel equites, qui in diebus ieiunij, ut in Quadragesima, vel extra, assumunt aliquem laborem incompatibilem cum ieiunio recreationis gratia, v. g. ludant pila, eunt ad venandum per totum diem recreationis, vel exercitij gratia, vel ob recreationem, vel quia rogantur ab amicis, exercent se in ludo hastarum, id est, en juitas, propter quod non possunt ieiunare, dico quod si id faciant semel, & iterum, & non in fraudem ieiunij, non peccant assumendo talem laborem, licet præuideant, quod non possunt ieiunare. Si autem frequenter id facerent, non excusarentur, sed peccarent contra legem ieiunij. Ratio, quia hæc interpretatio, & æquitas videtur deduci ex iure naturali, & ex intentione legislatoris,

ipia

ipsa enim æquitas naturalis videtur dicere, quod non fuit intentio legislatoris prohibere hæc exercitia honesta, & licita propter ieiunium: & eadem dicit non fuisse intentionem excusare hos, si frequenter faciant: Sic Henriquez, & docti iuniores. Immo amplius dicit Metina lib. 1. summa, cap. 14. §. 10. fol. 102. post. 1. quod licet id faciat sine vlla necessitate, sed ex affectu otiosi recreationis, erit ad summum peccatum veniale.

DVBIVM VIII.

An nolentes conducere operarios in die ieiunij, nisi cum pacto quod non ieiunent, peccent.

1 Aliqui sentiunt peccare, quando operarij volebant minuire laborem, & mercedem, ut sic possent ieiunare, & necessitas operis non exigit festinationem. Ratio, quia sunt causa, ut tales operarij peccent non ieiunando. Sic D. Thom. 4. dist. 15. q. 3. art. 2. quæstio 4. ad 3. Durandus 4. dist. 15. q. 10. Palud. ibi q. 4. num. 18. Ang. verb. ieiunium, num. 15. Sylu. ibi q. 9. dist. 2. Caiet. 2. 2. q. 147. art. 4. dub. penult. Angles floribus 1. p. mat. de ieiunio, fol. 405. Gabr. 4. dist. 16. q. 3. art. 1.

2 Sed dicendum est hos auctores fundari in opinione, quam reiciunt dub. præcedenti, scilicet laborem non excusare a ieiunio diuites habentes aliunde alimenta: at nos, qui tenuimus operarios etiam diuites, excusari a ieiunio in die laboris incompatibilis, dicimus tales conducentes operarios ad laborem excusantem a ieiunio, nullo modo peccare nolentes eos conducere, nisi ea conditione, ut non ieiunent; quia in hoc non intendunt, nec inducunt ad vllum malum, cum ipsi operarij non peccent non ieiunando. Si verò conducuntur ad laborem non excusantem a ieiunio, peccaret mortaliter conducentes cum conditione, ut non ieiunent, nisi necessitas operis exiger festinationem, & non possent inuenire plures operarios, qui tempore necessario perfecterent: & in hoc casu tenet verum prima opinio. Sic Cardinalis Toletus, & alij iuniores.

DVBIVM IX.

An peccent patresfamilias compellendo famulos in die ieiunij ad laborem incompatibilem cum ieiunio, quando commodè potest differri in alium diem.

1 Aliqui dicunt peccare mortaliter. Ratio, quia saltem tenentur famuliam a ieiunio non impedire. Sic Nauar. summa Lat. & Hispana, cap. 21. num. 27. Gabr. 4. dist. 16. q. 3. art. 1. Angles floribus 1. p. mat. de ieiunio, fol. 416. Ledesma 2. 4. q. 17. art. 3. fol. 205. sed non tanto rigore loquitur, moderatur enim, & intelligit, quando illud, in quo occupantur, non est necessarium, aut vile sine fraude ieiunij.

2 At dicendum est nec ipsos famulos, nec patresfamilias peccare in hoc etiam venialiter. Ratio, quia ipsi famuli potuerunt licite locare operas suas ad inferuendum, prout ipsis iniunctum fuerit: & ipsi domini possunt illos occupare in talibus laboribus, prout se obtulerint: nec tenetur sub peccato obseruare, an sit dies ieiunij, licet sit illis

consulendum, ut id obseruent, quando sine vilo incommodo id potest fieri. Sic docti iuniores.

DVBIVM X.

An itinerantes excusentur a ieiunio.

1 Sit prima conclusio. Qui faciunt iter pedestres, excusantur a ieiunio, quando iter est necessarium ad comparandum victum, vel ad augendum, vel seruandum status decorum, vel ad evitandum damnum aliquod, & non potest commodè differri. Ratio, quia est labor incomparabilis. Sic Palacios 4. dist. 15. dist. 8. fol. 119. Sylu. verb. ieiunium, q. 9. Turrecrem. de confect. dist. 5. cap. ieiunium, q. 9. D. Anton. 2. p. tit. 6. cap. 2. §. 6. Gabr. 4. dist. 16. q. 3. art. 1. Rosel. verb. ieiunium, num. 21. Palud. 4. dist. 15. q. 4. num. 20. Angles floribus, mat. de ieiunio, 2. p. fol. 407.

2 Nota, quod licet hi auctores ita strictè loquantur, & expressè Palud. Sylu. Angles dicant, quod cursor, qui se ad diem locat, & alias habet vnde viuat, non excusatur: at verius est, quod siue hi habeant id ex officio, ut deportatores epistolatum, siue non habeant id ex officio, sed est homo, qui habet aliud officium, & vult tunc facere illud iter, quia forte lucrabitur magis ex tali itinere, quam ex suo officio ordinario, excusatur a ieiunio, ut constat ex dictis supra dub. 7. post primam conclusionem, ubi posui duo exempla. Sic docti iuniores.

3 Secundo nota conclusionem intelligi, quando ille faceret iter pedestris per magnam partem diei, quando enim iter est breue, non excusatur; ut si per vnam, & dimidiam leucam pedestris concionaturus adiret: nisi ex complexione particulari aliquis ex breui itinere contraheret tantam latitudinem, sicut alius ex magno, ita ut commodè non possit ieiunare. Sic docti iuniores, & colligitur ex Nauar. summa, cap. 21. Lat. & Hisp. num. 17. in Latina noua num. 16. ubi dicit excusari, quando magnum iter facit.

4 Secunda conclusio. Facies iter equitando, communitur non videtur excusandus a ieiunio ex hoc capite, nisi aliquis ex complexione particulari contrahat tantam latitudinem equitando, ut commodè ieiunare nequeat: vel si non inueniat simul vnicam refectionem, quæ sat sit illi ad victum totius diei. Sic multi iuniores, & Nauar. supra, dicens, a lege ieiunij excusari iter agentes, limitari, quando pedestres iter agunt.

5 Nota, quod licet faciens iter equitando communitur non excusatur a ieiunio, aliquando tamen post multas dietas, & labores excusabitur, quia tunc erit nimis defatigatus.

Tertia conclusio. Cursores equorum, Hisp. los que van a la posta, excusantur a ieiunio; quia est labor maximus: nec vnica vice possunt integrum, & sufficientem refectionem sumere. Palud. ibi.

DVBIVM XI.

An peregrinatio causa deuotionis facta: item an sentire fortiores carnis tentationes, & se ad luxuriam procliuiorem, excuset a ieiunio.

1 Circa primam partem dubij, an peregrinatio voluntaria causa deuotionis assumpta, sit legitima causa soluendi ieiunium. Triplex est sententia.

Prima

Prima dicit eam excusare à ieiunio, quando commodè differri nequit, & non compatitur cum ieiunio. Ratio, quia ieiunium non impedit opera meliora. Sic tenet Metina *C. de ieiunio q. de his, qui ad ieiunia tenentur, §. secunda causa*, Palacios 4. *dist. 15. disp. 8. fol. 119. Ledelm. 2. 4. q. 17. art. 3. fol. 203. verb. secunda causa*, Gabriel 4. *dist. 16. q. 3. art. 1. Idem tenet saltem excusare à peccato mortali Fr. Metina lib. 1. *infruct. cap. 14. §. 10. & est probabilis.**

Secunda sententia tenet non excusare peregrinationem voluntariam; quia præceptum, quale est ieiunandi, præferri debet rei voluntariæ, Sic D. Thomas 2. 2. q. 147. *art. 4. ad 3. videtur sentire tantum enim dicit excusari, quando peregrinatio est necessaria; & idem tenet expresse Syluest. *verb. ieiunium. q. 9. Palud. 4. dist. 15. q. 4. n. 19. Abulenfis cap. 6. *Matthias 7. 40. fauent Angel. *verb. ieiunium, n. 18. & Turrotem. *cap. ieiunium. n. 9. de consec. dist. 5. vbi dicitur requiri dispensationem ad soluendum ieiunium, propter peregrinationem voluntariam.*****

Tertia sententia est media, quæ quia probabilior est, explicabitur aliquibus conclusionibus.

Prima conclusio. Regulariter peregrinatio voluntaria non excusat solutionem ieiunij. Ratio, quia peregrinatio non est præstantius opus ieiunio, cum hoc sit actus abstinentiæ, illa verò nullius virtutis, sed imperatur à Religione: vt in simili dixi de voto peregrinationis concurrente cum præcepto ieiunij *lib. 4. *summa, cap. 5. à num. 32. & cap. 6. mon. 2.* Sic tenet Doctores secundæ sententiæ, & Caiet. *verb. ieiunium, vbi Armilla *num. 5. Pedraza *summa 3. præcepto §. 13. Nauar. cap. 21. Lat. n. 17. 18. Hisp. *num. 19. Angles *floribus 1. p. materia de ieiunio. fol. 406. Tabiena *verbo, ieiunium. q. 18.*******

Secunda conclusio. Peregrinatio voluntariè assumpta in aliquibus casibus excusat. Primus casus est, quando illius personæ peregrinatio esset valde utilis ad diuinum honorem; vt quia est persona magnæ auctoritatis, ex cuius peregrinatione valde augetur communis deuotio, & non potest simul ieiunare, & peregrinari. Secundus, si feruor deuotionis sic accendat ad peregrinandum, vt vtilius peregrinantis saluti speciali sit peregrinari sine ieiunio, quam ieiunium sine peregrinatione. Ratio, quia ieiunium non impedit maiora bona: at in primo casu impedit maius bonum commune, in secundo verò maius bonum proprium. Sic Caietan. *Armill. Angles, Nauar. Pedraza, Fr. Metina *vbi supra; & forsan Doctores primæ sententiæ intelliguntur in his casibus. Tertius casus est, quando peregrinatio est multum utilis, vt quia est ad Ecclesiam, in qua plures conceduntur indulgentiæ certo die, & sentit quis futuram sibi multum vtilem. Item quando peregrinatio est adeò longa, vt quouis tempore intercideret oportet plures ieiuniorum dies, & est valde pia, & solo diuino intuitu, vt adire sepulchrum. Sic Abulenfis *vbi supra; & in his casibus conuenimus cum prima sententia. Item quando peregrinatio est ex voto, vel penitentiæ, vel præcepto superioris, & differri commodè non potest, quia tempus implendi accedit. Sic tenet Nauar. & Angles *supra. Item quando nisi tum peregrinetur, amitteret socios, & iter esset periculosum, vel illud nescit, vel socij faciunt illi expensas, quas ipse non habet. Sic docti iuniores; & in his casibus conuenimus cum prima sententia.****

Sit tertia conclusio circa aliam partem dubij.

et aliqui in diebus ieiunij illud obseruantes sentiant se procliuiores ad luxuriam, vel lenius fluant, siue ex eorum naturali conditione, siue ex vitio, non est sufficiens causa dissoluendi ieiunium, licet sufficiens sit, vt in alijs dispensetur. Ratio, quia ieiunium de se ad malum non inducit, immo à malo cohibet. Sic tenet Honcala *opus de ieiunio, Metina *q. citata, fines, Angles *fol. 307. Ledelm. 2. 4. q. 17. art. 3. fol. 203. pag. 4. de quo dixi *lib. 4. *summa cap. 5. n. 32. & cap. 6. mon. 2.*****

D V B I V M XII.

An sumentes disciplinam publicam in die Iouis sancti, si videant quod ex tali labore non poterunt ieiunare, excusentur à peccato.

Aliqui tenent non excusari à peccato; & sic monendos esse vt temperent flagella, & sic possint ieiunare, vel vt omittant disciplinam. Sic Palacios 4. *dist. 15. disp. 8. fol. 119. idem tenuit alius doctus recentior.*

At tenendum est, quòd nullo modo peccant, siue sint confratres, siue alij particulares ieiunando disciplinam, licet videant, quòd non poterunt ieiunare, modò non se verberent in fraudem ieiunij, id est, hoc habeant causam, vt à lege ieiunij sint immunes; nec est necesse admonere illos, vt temperent flagella propter ieiunium, sed propter salutem corporalem, & vt rationale sit obsequium. Ratio, quia hæc causa est honestissima, & maxime conueniens Religioni, & deuotioni fidelium, quòd sint in Ecclesia humilimosi confraternitates, & publica flagellationis. Sic tenent viri docti.

Nota tamen non omnibus esse hunc laborem causam sufficientem ad excusandum à ieiunio: sed debet, hoc iudicari habita ratione qualitatis, & complexionis personæ particularis.

D V B I V M XIII.

An propter maius bonum excusetur quis à ieiunio, vt quando quis incumbit sanctissimis operibus, vt predicationi, auditioni confessionum lectioni publicæ, quibus non potest incumbere simul ieiunando.

plex est sententia. Prima dicit excusari, modò ex officio, vel obedientia faciat hæc munia sequendi, vel confessiones audiendi, vel saltem sequatur ex illis magna utilitas, quæ per alium aequè bene procurari nequit, & cum his munis non potest commodè ferre ieiunium propter magnum laborem, quem in illis habet: & idem dicit hæc sententia de lectione publica cum eisdem limitationibus. Sic tenet Nauar. *summa cap. 21. Hisp. *mon. 17. Lat. n. 16. Angles *floribus 1. p. mat. de ieiunio. fol. 409. 410. 412. Palacios *in *summa, verbo, ieiunium, Caiet. *summa, verb. ieiunium, & 2. 2. q. 147. art. 3. Ledelm. 2. 4. q. 17. art. 2. fol. 201. Metina *C. de ieiunio, q. de his, qui ieiunare tenentur. Syluest. *verb. ieiunium, q. 9. Margarita *confess. quest. moralibus. fol. 111.*********

Secunda sententia probabilior docet excusari exercentem prædicta opera, etiam omnino voluntariè exerceat, quando non potest simul cum illis ieiunare. Probatur, quia ieiunium non debet esse impedimentum maioris boni: at constat prædicta

dicta opera esse præstantiora, & præstantioris virtutis actus, scilicet misericordie, quam est abstinentia, cuius actus est ieiunium: ergo. Secundo probatur ex dicto D. Hieronymi, quod adducit D. Thom. 2. 2. q. 147. *art. 1. ad 2. & habetur *cap. medioerit, de consecr. dist. 5. Pro hæc sententia sunt expresse D. Thom. 4. *dist. 15. q. 3. art. 1. *questiunc. 2. ad 3. & Gabriel 4. *dist. 16. q. 3. art. 1. vbi expresse dicunt indifferenter esse ieiunium, quo quis ab operibus vtilioribus impeditur, licet ad ea opera non teneatur: & pro hæc sententia etiam sunt Viguer. *lib. infr. cap. 7. §. 3. *vers. 1. Armil. *verb. ieiunium. num. 5. Tabien. q. 18. Palac. 4. *dist. 15. *disp. 8. fol. 119. vbi absolute dicunt hoc excusari.**********

Nota aliquos limitare hæc sententiam, quòd exercentes hæc officia sanctiora excusentur à ieiunio, quando exercent ea principaliter ob pietatem; secus quando principaliter ob lucrum. Sic Caiet. *supra *dist. 1. art. 3. Ledelm. & Armilla *supra. At verius est excusare, etiam si ob lucrum fiant; quia lucrum, & stipendium licitum non est mala circumstantia, nec per hoc definit actus esse æquè bonus, aut melior, quam ieiunium. Sic Nauar. *supra Lat. n. 17. Hisp. n. 18. Angles *supra. fol. 410.*****

Secundo nota similiter dicendum esse, quòd qui exercent se in operibus corporalibus misericordie, si ea exercendo non possint simul ieiunare, excusantur à ieiunio. Ratio, quia hæc sunt opera præstantiora, quam ieiunium. Sic Caiet. *utroque loco citato, Ledelm. *dicto art. 2. fol. 201. Palac. 4. *dist. 15. *dist. 8. fol. 120. Syluest. *Armill. *supra, Pedraza *summa 3. *præcepto. Nauar. Lat. n. 17. Hisp. n. 18. Metina *lib. 1. *summa, cap. 14. §. 10. fol. 101.**********

Tertio nota, quòd quando ex huiusmodi operibus contrahatur tantus labor, vt non secum compatiatur ieiunium, relinquendum est arbitrio boni viri, qui debet iudicare habita ratione non tantum laboris secundum se, sed etiam qualitatis, & complexionis personæ in particulari, & modi concionandi, seu legendi, & frequentie concionum, & lectionum. Sic tenent viri docti.

Hinc concionatores, qui in Quadragesima concionantur ter, vel quater in hebdomada, communiter, & regulariter excusantur, ita vt in nullo die Quadragesimæ teneantur ieiunare; & hoc maxime, si cum feruore concionentur; & qui inter annum frequenter concionantur, videtur etiam quòd non teneantur ieiunare in vigilia concionis, & in ipso die. Ratio, quia hoc videtur requisitum ad robur necessarium ab bene, & fructuose concionandum, quia (vt viri docti dicunt) qui debet officium exercere, non tantum attendere debet, an possit in hac Quadragesima, vel in hoc die simul ieiunare, & prædicare, sed etiam vt conferuentur vires, & possit plures dies, & Quadragesimas prædicare. Sic docti iuniores.

Hinc lectores, qui singulis diebus quatuor lectiones legunt, vt faciunt lectores Grammaticæ in Societate, non sunt obligandi ad ieiunandum totam Quadragesimam, quamuis ipsis videatur, quòd illi possint ferre; quia est magnus labor, & intra paucos annos ita fatigantur, vt non possint ultra progredi ieiunando, nec paucis diebus: ita quamuis lectores Grammaticæ in Societate sint valde fortes, & robusti, sufficit, vt ieiunent dimidium Quadragesimæ, scilicet tribus diebus in hebdomada: & si aliquis fuerit debilior, minus, vel nihil ieiunet. Et tandem Superiores ad tollen-

dum omnem scrupulum debent facillè cum talibus dispensare, cum causa sit sufficientissima etiam ad non ieiunandum abique dispensatione. Sic præfati iuniores.

At lectores Theologiæ, vtiqueque iuris, medicinæ, & huiusmodi, qui quoties legunt vnicam tantum lectionem, ex vi talis laboris, non excusantur, nec studium scholasticum est sufficiens causa ad excusandum à ieiunio; quia potius scholasticus indiget modico cibo: at si aliquis scholasticus sit ita debilis, vt perdat totum Quadragesimæ studium, propter ieiunium, excusabitur: at verò ob hoc quòd sentiat magnam lassitudinem, multum studendo, & simul ieiunando, non excusatur, sed potius minuat studij horas, vt bene Angles *supra. fol. 410.*

Similiter si quis debet pati extraordinarium laborem propter aliquem publicum actum, vel propter aliquam lectionem, expositionem, vel repetitionem, vel examen laboriosum, si commodè non potest simul ieiunare, excusabitur. Sic Angles *supra. fol. 412. & tenent docti recentiores.*

Similiter si Turis peritus non potest simul ieiunare, & patrocinari, excusatur: nec tenetur minuerelaborem, & studium, vt possit ieiunare: sicut alij artifices non tenentur, licet diuites sint, minuerelaborem sui officij, vt possint ieiunare, iuxta supradicta. Sic viri docti.

Tandem de Confessoribus dico communiter non habere tantum laborem, vt excusentur à ieiunio; quia eorum labor est similis studentium: at ita debilis possit esse Confessor, tanta frequentia in audiendis confessionibus, & tantus labor, vt excusaretur. Sic docti iuniores. Et in dubio ad tollendum omnem scrupulum dispense Superior.

D V B I V M XIV.

An infirmitas excuset à ieiunio.

Ita conclusio. Infirmitas, & valetudinarij excusantur à ieiunio: non tamen quæcumque infirmitas; vt quæcumque dolor capitis excusatur: sed itandum est arbitrio boni viri, vel Medici. Ratio, quia non fuit intentio Ecclesiæ obligare infirmos ad ieiunium: non enim est danda afflictio afflictis. Item, quia ieiunium in plurimum nocet infirmis; leges autem respiciunt id, quòd commune est. Hæc conclusio est omnium.

Hinc infertur, quòd quando infirmitas est talis, quæ communiter solet excusare à ieiunio, licet valetudini illius infirmi conducere ieiunare, & oppositum noceret, non tenetur ieiunare ex præcepto Ecclesiæ; sed tenebitur ex præcepto abstinentiæ, cuius fractio communiter est veniale. Ratio, quia Ecclesia absolute voluit excusare omnes infirmos, quia ieiunium eis in plurimum nocet: quòd autem huic non noceret, est per accidens, & Ecclesia tantum respicit id, quòd communiter cœuenit. Sic docti iuniores.

Secundo infertur, quòd tertianarij, vel quartanarij excusantur à ieiunio, hæc enim est infirmitas ad id sufficiens: vnde licet Medicus præcipere his, vt feruentur dietam, & ipsi cœnentur in die ieiunij, non peccarent contra præceptum ieiunij. Sic prædicti iuniores.

Sed an edentes carnes, vel lacticiam in diebus prohibitis ob necessitatem, possint simul edere pisces, Nauar. *lib. 3. *confluit. de obseruat. ieiunij in antiquis**

antiquis *confli.* 5. dicit, quod comedens carnes, vel lactinia in diebus prohibitis ob necessitatem, potest interpolatis diebus, vel eodem die, si non tenetur ieiunare, in prandio edere carnes, vel oua, & in cœna pisces, vel è contra, nisi notabiliter ei noceat; quia potest favori suo renunciare: at in eodem prandio non potest, quia vel non potest vesci piscibus sine damno notabili, vel potest: si non potest, peccat eos comedendo: si potest, caret necessitate edendi oua, vel carnes: at non esset mortale, si simul comederet tam parum piscis, quod parum ei noceret, ac esset veniale, quia superflue, & cum aliquo damno, sine necessitate comedit. Hæc Nauar. *ibi*.

5 Alij verò licet strictè, & scrupulosè loquantur, non tamen ita scrupulosè ac Nauar. & sic dicunt primò, quòd si illis licentia conceditur edendi carnes, vel oua ad conualescendum, & vires recuperandas, possunt simul pisces edere, præcipue, si est persona solita comedere pisces, & plus illi, quàm carnes placent, nisi pisces eorum saluti noceant. Secundo dicunt, quòd si licentia oua, & carnes comedendi conceditur illis, eo quòd pisces illis nocent, non poterant simul carnes, aut oua, & pisces comedere, nisi parum piscis ad appetitum excitandum, aut quando est piscis saluberrimus, sicut est trutta. Sic tenet Manuel in *Bulla §. 6. n. 5. & 1. tomo summa, cap. 2. 4. num. 10.*

6 Sed dicendum est, quòd si alicui ob necessitatem licet edere carnes, vel lactinia, non peccat contra præceptum Ecclesie abstinendi ab his, si simul edat pisces; quia ratione necessitatis Ecclesie hos excusat ab hoc præcepto: sed poterit peccato gulæ peccare, vt si pisces ei noceant, vel si superflue illos comedit: vel peccato scandali, si alios in hoc scandalizet, vel si fortè sit statutum Synodale in illa diocesi, ne simul hæc edantur (vt in Synodo Hispaniensi prohibetur sub excommunicatione *ita de ferijs, & obseruat. ieiun. cap. 9.*) peccabit contra statutum; sicut habens licentiam ratione morbi edendi carnes, non peccat contra præceptum Ecclesie, si carnes nociuas edat, sed peccabit peccato gulæ. Sic Henriquez *lib. 7. de indulg. cap. 1. 3. num. 11.* Vega *lib. 6. summa, casu 209.* Angles *floribus 1. part. mat. de ieiunio, q. 9. art. 1. diffinit. 6. fol. 427. & sequenti.* Corduba *summa q. 168. punto 3.* Ludouic. Lopez *2. part. instr. noui, c. 112. de ieiunio, fol. 715.* & alij.

7 Nota quòd nec peccabit contra statutum, vel peccato gulæ, si parum piscis simul comedat, ad excitandum appetitum, vt etiam concedit Synodus Hispaniensis *suprà*; si tamen non indigeret hoc excitamento, peccaret. Sic Angles, Corduba, Ludouicus Lopez, Vega *ibi*.

8 Secundo nota, quòd edens lactinia ex priuilegio Cruciatæ, nullo modo peccat vescendo simul piscibus; quia potest pro libito vesci lactiniis. Sic Manuel in *Bulla §. 6. num. 5.*

9 Tertiò nota, quòd Religiosi exempti non teneantur seruare illam constitutionem Synodalem, licet esset Concilij Prouincialis approbati à Papa. Ratio, quia ordinarius auctor illius constitutionis non habet iurisdictionem in tales Religiosos, & confirmatio simplex Papæ nihil addit, vt bene Syluest. *verbo irregularitas, q. 4.* & docti iuniores: ex consuetudine tamen possent teneri.

10 Tertiò infertur excusari à ieiunio eos, qui tam infirmæ complexionis sunt, vt vacuo stomacho

notabilem capitis dolorem, vel vertiginem patientur, vel tota nocte calesceri, vel dormire nequeant. Nauar. *cap. 21. Lat. num. 16.* Hisp. *num. 15.* Gabriel *4. dist. 16. q. 3.* Angles *floribus, 1. part. mat. de ieiunio, fol. 403.* & docti iuniores.

Similiter excusantur, qui tam debilis stomachi sunt, vt alimentum sufficiens vix sine sumere nequeant; multo enim alimento notabiliter grauantur. Angles *ibi*, Syluest. *verb. ieiunium, q. 9.*

Item excusantur prægnantes, & lactantes, quia 12 indigent frequentiori cibo.

D V B I V M X V.

An paupertas excuset à ieiunio.

S It conclusio. Pauperes, qui non possunt habere vnicum prandium sufficiens ad ieiunandum hora prandij, excusantur à ieiunio. Ratio est impotentia ad ieiunandum. Hæc est omnium.

Hinc iter agentes, qui hora prandij non possunt inuenire alimentum sufficiens, & famuli, qui non obtinent à dominis suis vnicum prandium sufficiens ad ieiunium, excusantur à ieiunio. Sic Angles *floribus, mat. de ieiunio, 1. p. fol. 404.* & docti iuniores. Et hæc etiam reducuntur, qui nec possunt parare, nec habent parantes necessaria ad ieiunium; hii enim excusantur. Sic Archid. quem refert, ac sequitur Syluest. *verb. ieiunium, q. 9. diu. 4. Tabiena ibi, q. 9.*

Nota primò, quòd licet inueniant panem, & pomorum fructus, & olera, non tenentur ieiunare, quia hæc regulariter non sunt sufficiens prandium. Sic Angles *ibi*, & prædicti iuniores.

Secundò nota, quòd si aliqua die habeant pauperes prandium sufficiens, tenentur illa die ieiunare, nisi ex præcedenti inedia ita debilitati sint, vt ieiunium commode ferre non possint. Sic Tabien. Syluest. *ibi*, Durand. *4. dist. 15. q. 10. D. Thom. 4. dist. 15. q. 3. art. 1. questione. 4. ad 2.*

An vxor, quæ redditur macilentia, & displicet viro ob ieiunium, vel cui vir contradicit, excusetur à ieiunio, satis à nobis dictum est *lib. 9. de matr. disp. 3. n. 5. 11. & 13.* Et an si vir ob ieiunia reddatur impotens ad reddendum debitum vxori, excusetur à ieiunio, latè dixi *cod. lib. 9. de matr. disp. 3. n. 10.*

D V B I V M X V I.

An caupones, & vendentes cibaria in die ieiunij vs, quos sciunt soluturos ieiunium, peccent: item an inuitantes alios ad cœnandum in die ieiunij peccent.

D E hac re latè dixi *lib. 1. summa, cap. 7. à n. 13. & n. 33. & 34.* & *ibi* dictis tria solum restant addenda. Primum est, non peccare amicum ministrando alimenta in die ieiunij alteri amico petenti, licet sciat eum transgressurum præceptum Ecclesie. Ratio, quia per se opus amicitie, & verbanitatis exequitur, & ex malitia alterius per accidens consequitur transgressio. Sic Angles *floribus, 1. part. mat. de ieiunio, fol. 416.*

Secundum, non peccare publicos hospites offerentes peregrinis cœnam diebus prohibitis, relinquendo vnquam mentem suæ propria conscientie, quia in hoc proprium munus exequuntur. Sic Angles *fol. 417.*

Tertium

3 Tertium est, quando aliquis amicus, & hospes diuertit in domum meam in die, quo prohibentur lactinia, fas est inuitare illum ad lactinia, & apponere ea in mensa: nec oportet illum interrogare, quando est homo alicuius qualitatis, an habeat bullam, quia probabiliter possum credere omnes tales habere bullam: at quando est homo classis inferioris, vel puer, de quo probabiliter potest dubitari, quòd habeat bullam, & quòd ob meam appositionem frangat præceptum Ecclesie, est mortale illi apponere, & teneor interrogare, an habeat bullam. Sic docti iuniores.

4 An peccent famuli parantes cibos, & ministrantes mensæ minorum soluentium sine iusta causa ieiunium, latè dixi *lib. 1. summa, cap. 7. à n. 8. & num. 34. & 35.*

D V B I V M X V I I.

An peccent patres familias ministrantes cœnam famulis, & filiis suis nolentibus sine causa ieiunare.

D Vplex est sententia. 1 Prima dicit absolute peccare mortaliter, Ratio, quia tenentur ex officio facere, vt sui custodiant præcepta Ecclesie. Sic Nauar. *summa c. 21. Hisp. num. 24. Lat. num. 26. Metina C. de ieiunio, quest. de his, per que ieiunium soluitur, & Cardinalis Toletus.*

2 Secunda sententia tenet oppositum. Sit Prima conclusio. Patres familias tenentur in die ieiunij præbere suis sufficiens alimentum vt possint ieiunare, si commode possint. Ratio, quia tenentur suis in ieiunio fauere, si possunt. Sic Ledesma *2. 4. quest. 17. art. 3. fol. 205.* Angles *floribus 1. part. mat. de ieiunio, fol. 415.* & alij.

4 Nota hoc intelligi quando domini absolute tenentur providere famulis de alimentis, nam si de portione quotidiana facta fuerit conuentio, non tenentur domini eam augere ratione seruicitij; tantum enim tenentur ad portionem conuentam. Sic Angles *ibi*.

5 Secunda conclusio. Tenetur paterfamilias admonere famulos, vt ieiunent, & arctiori vinculo tenentur eos fraterneliter corrigere, quàm extraneos: at si nolint ieiunare, vel audire Missam, &c. non tenentur eos compellere ad ieiunandum, vel ad audiendum Missam, &c. & potest eis dare cœnam. Ratio, quia domini non habent curam spirituales suorum famulorum, vt Episcopi, ad quos spectat cura hæc coercitura, & punitiua ad seruanda præcepta Ecclesie. Sic tenet Angles, & Ledesma *suprà*, & Ledesma etiam *art. 6. dub. 4. fol. 212. & 216. Soto de seruo, membro 2. quest. 3. conclus. 4. vers. respondetur; quarta conclus. 2. quest. 32. art. 3.* & Ledesma idem dicit de seruis. Immo Soto, & Aragon dicunt non teneri accere seruum à concubina, expellendo eum domo, nisi fortè propter scandalum.

6 Nota tamen, quòd si seiret paterfamilias probabiliter quòd prodesset famulis suis negare eis cœnam semel, vel iterum in die ieiunij, deberet id facere, licet nõ tentatur ad id. Sic tenent viri docti.

7 Quoad filios autem aliqui tenent id, quòd dictum est quoad famulos. Sic aliqui iuniores, & satis fauent Soto, Angles, Aragon *suprà*, vniuersaliter enim loquuntur de familia.

Th. Sanchez, *Confiliorum*, Tom. 11.

Sit tamen tertia conclusio: Probabilius videtur teneri parentes compellere filios sub sua cura constitutos ad ieiunandum, denegando eis cœnam. Ratio, quia parentes tenentur educare filios in disciplina, & correctione Domini, vt ait Apost. *ad Ephes. 6.* ergo tenentur quantum eis in se cohibere eos à peccato, & facere, vt seruent ieiunium, negando eis cœnam. Sic docti iuniores: & fauet Corduba *addit. ad Sotum de seruo, memb. 2. quest. 3. conclus. 4.* vbi dicit teneri parentes corripere filios punitiua domestica, vt seruent præcepta Ecclesie.

Nota hoc debere intelligi, quando possent facile, & commode parentes adhibere dictum remedium, & ex eo speratur fructus in filio, quia si filius esset talis, & tam parum subiectus, quòd si ei denegaretur cœna, oriretur magnum scandalum, & rixæ domi, vel iret cœnatorum cum alio amico, non tenentur ad hoc pater. Sic docti iuniores, & consonat Caiet. *2. 2. quest. 32. art. 6.* vbi inquit imprudenter agere patres, vel heros, corripentes vitia famulorum, vel familiae, quando vident nihil prodesse, sed ipsos peius facere, & prorumpere in blasphemias.

D V B I V M X V I I I.

Qui dies sint ieiunij.

R ecurrit dico, quòd de iure est Quadragesima, *1 cap. Quadragesima, de consecrat. dist. 5. & cap. non liceat, de consecrat. dist. 3.* Item quatuor tempora, scilicet post D. Luciam prima feria, quarta, & sexta, & Sabbato, & post exaltationem Crucis mensis Septembris prima feria, quarta, & sexta, & Sabbato, *cap. summius, dist. 76.* Item vigiliae omnium Apostolorum, demps vigilia D. Barnabæ, D. Philippi, & Iacobi, D. Ioannis Euangeliste, *cap. confessio nostrum, de obseruat. ieiun. & cap. 1. eodem tit.* Item vigilia Natiuitatis Domini, & Assumptionis B. Mariæ, vt de vtraque habetur *cap. 1. de obseruat. ieiunij.* Item de generali vsu Ecclesie, non enim habetur tale præceptum in iure, ieiunatur in vigilia S. Ioannis Baptiste, omnium Sanctorum, & S. Laurentij, vt bene notat Syluest. *verb. ieiunium, quest. 11.* & Caiet. *verb. ieiunium, cap. 2.* & vterque etiam dicit in vigilia Pentecostes non esse de iure, vt ieiunetur, sed tantum ex generali consuetudine. Et idem dicit vterque de ieiunio quatuor temporum Pentecostes, licet alij ieiunium horum quatuor temporum censent esse de iure. In reliquis verò diebus non obligat ieiunium, nisi alicubi sit consuetudo legitime præscripta, iuxta dictos Doctores, & omnes.

Nota si aliquid festum dictorum afferens vigiliam, quæ obliget ad ieiunandum, accidat feria secunda, transfert ieiunium Dominicæ in diem præcedentem, *cap. 1. §. 2. de obseruat. ieiunij.*

An verò in die Dominica liceat aliquando ieiunare, dixi *lib. 2. summa cap. 1. à n. 12. ad 15.*

Secundò nota, quòd excepta vigilia Assumptionis Beatæ Mariæ nulla alia vigilia cuiusdem obligat ad ieiunandum, vt dicunt Doctores citatis licet de vigilia Natiuitatis D. Mariæ dubitet D. Anton. *2. part. 6. cap. 2. §. 1.* vnde licet communiter omnes populus ieiunet vigiliis omnes B. Mariæ, at id tantum fit ex deuotione: & ita intelligunt viri docti nunquam tales consuetudines, quan-

L 2 tumus